

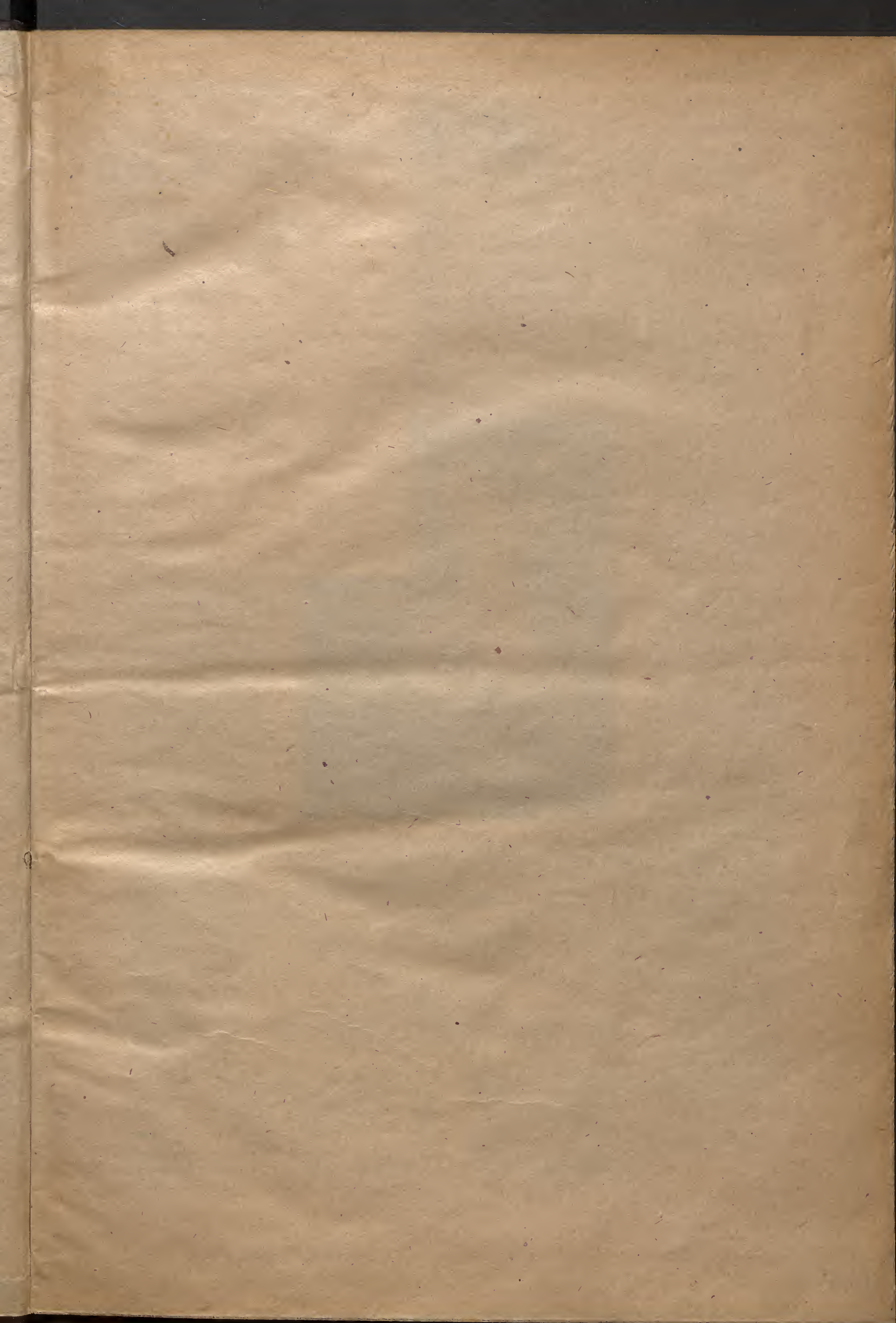
0383

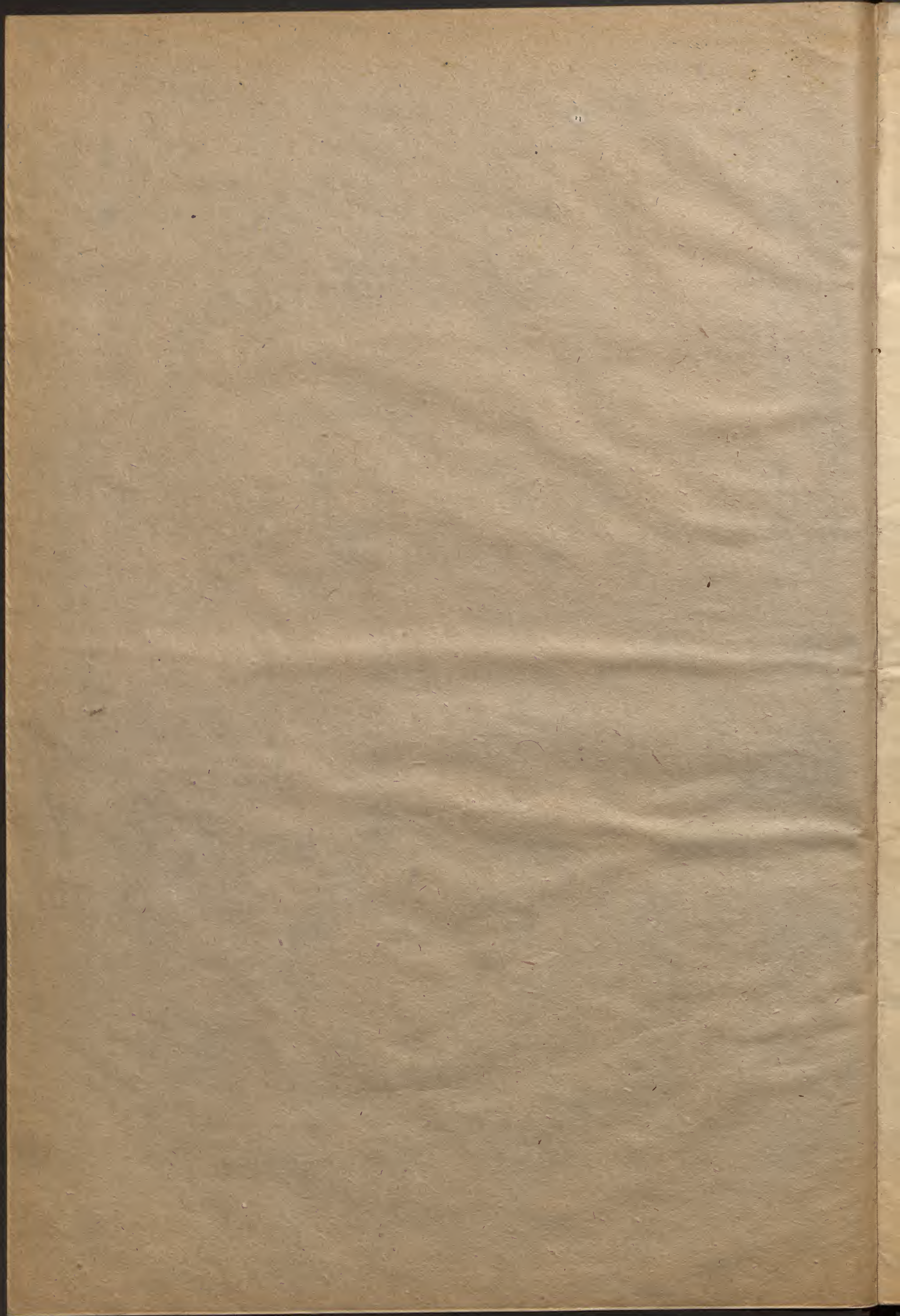
C. II. 3

112

13-

10

Monsieur Tigran Nazarian exprime ses sentiments de profonde reconnaissance pour les aimables souhaits et félicitations que le Comité de Direction International des Associations de Presse, eut la bienveillance d'envoyer à l'occasion du Jubilé du 25-ième anniversaire de la Revue «Aghbur»: il remercie tout particulièrement Messieurs: M. W. Singer Président (Vienne), M. G. Schweitzer Vice-Président (Berlin), M. V. Taunay Secrétaire Général (Paris), ainsi que tous leurs confrères d'Allemagne, Angleterre, Autriche, Danemark, France, Hollande, Hongrie, Italie, Norvège, Portugal, Suède qui par leurs félicitations personnelles témoignèrent à la Revue «Aghbur» une attention toute particulière.

Tigran Nazarian envoie, également ses remerciements à la Direction Portugaise du Comité International Permanent de Littérature. Et au nom de Monsieur Archer de Lima,—au Comité International des Auteurs Littéraires, Dramatiques et Artistiques à Lisbonne, ainsi qu'à tous les représentants d'établissements scientifiques et artistiques qui prirent part en pensée et qui félicitèrent «Aghbur» le jour de son Jubilé.

Նոյնին Բարձր
Սրբազնութեանց Տ.
Տ. Կաթողիկոսական
Սրբազան Տեղակա-
լին, Կ. Պօլսի Սըր-
բազան Պատրիարք,
ազգընտիր Վեհա-
փառ Հայրապետ
Իգմերլեանին, սի-
նոդի սրբազան ան-
դամներին, թեմա-
կան սրբազան այն
առաջնորդ ներին,
վանահայրերին, քա-

հանաներին, Գեորգեան ճեմարանին, թեմական ծխա-
կան երկսեռ ուսումնարաններին, բարեգործական, կուլ-
տուրական, երաժշտական ընկերութիւններին, դպրո-
ցական հոգաբարձութիւններին, մանկավարժական խոր-
հուրդներին, աշխատանքի տներին, աշակերտական և
ուսանողական խմբերին, օտարերկրեայ հայկական գա-
ղութներին, ոռոսաց, վրաց և հայոց մամուլի,

գրական, արեստի ներկայացուցիչներին և ժողովրդի
բոլոր զասակարգերին, որոնք ողջունեցին Աղբիւրը
նրա քառորդդարեան տօնի առիթով, Աղբիւրի խմբա-
գրութիւնը իր բոլոր աշխատակիցներով յայտնում է
խոնարհ յարգանք:

Իր ջերմ զգացումների արտայայտութիւններն է
յայտնում Տիգրան Նազարեան և՛ այն ընկերութիւն-
ներին, հաստատութիւններին, մասնաւոր խմբերին
ու անձանց, Աղբիւրի և
Ցարադիաշխատակից-
ներին, որոնք այն-
քան սիրալիր կերպով
յայտնեցին նրան ի-
րանց համակրանքը
զանազան արտայայ-
տութիւններով:

ԲՆՅՈՐԴԱՅ ԵՐԱՆՆԵՐ

XXVIII

Մի դիմապատկ չարին

Տօլստոյ, ժամանա-
կակից մաքուր հոգու
և պայծառ մտքի տիե-
զերահռչակ ներկայա-
ցուցիչը պատուիրում է
չըզիմադրել չարին:
Յիսուս, իսկական
մարդը, որին չարչա-
րելուց, խաչելուց,
մեռնելուց յետոյ միայն
ասուածացրին, նոյն-
պէս քարոզում էր չա-
րին չըզիմադրել: Երբ
Յիսուսին ապտակեցին
և նրա աշակերտներին
մէկը սուրբ հանեց
ապտակողին սրբեկ
անելու, նա պատուիրեց
սուրբ պատեանը դը-
նել: Սակայն այդ
միևնոյն Յիսուսը
երբ տեսաւ, որ իր
հայրենիքի տաճա-
րը աւաղականոց են
դարձրել, առաւ խա-
րազանը և զուրս
վռնդեց այնտեղից
այդ աւաղակներին:

Այսօր մեր մէջ էլ
հայրենիքի լուսոյ
տաճարները մի
խումբ մարդիկ ձգ-
տում են դարձնել
իրանց ստոր կըքե-
րի յենարան: Տօլս-
տոյին անէծք է կար-

գում իր մայրենի եկեղեցին հէնց այն օրը, երբ տիե-
զերքի գիտնականները, բարոյագէտները ուսանաւ են
կանչում նրան և խնկարկում: Հայրենիքի լուսաւորու-
թեան միջնադարը արգելում է չըմանակեցել բարոյագէտի
յօքելեանին, մինչդեռ նոյն
պետութեան մէջ գիտու-
թիւնների ճեմարանը դըր-
ւատում է նրան և ողջու-
նում: Նոյն երկոյթն ամեն
տեղ և ամեն ժամանակ...

Մարթան Երեմիայի Աղբիւրին
Նեկ Մտայն,
1908, 25' Վերջ

Տիգրան Յակոբեան Նազարեանին

ԼԵՒ ՏՕԼՍՏՕԵ

1908, 25 օգոստոսի:

Լի Տօլստոյի ինքնագիրը նւերը թերթիս խմբագրին, որ շնորհեց
Եւանայա Պօլեանայում իր յօդուհանի առիթով նրա այցի օրը:

Handwritten signature

Աղագեմիկ Գևորգ Ն. Ն. ԿԱՐԱՄՈՎ

† Դառնիս, 6 դեկտեմբերի 1908.

ՀՈՐԹԱՐԱԾ ՍԱՐՑԻ ՍԷՐԸ

Աղագեմիկ Ն. Ն. Կարամովը, հորթարած ՍարՑի կրկան աղբիւրի մօտ կանաչ խոտերի վրայ թիկն տալով մըտածում էր:

— ՍարՑ, ի՞նչ ես այդպէս մտածում, վեր կաց, — ձայն տաւ Գիգօն, մօտեցաւ ու իր մահակով հրեց ՍարՑին:

— Տէրտէրի աղջկայ էն շիմշատ բոյի, էն կրակ աչքերի, էն վառ երեսնաբքի վրայ եմ մտածում, Գիգօ: Ա՛խ, որ նրան ինձ հարս տան, է՛, Գիգօ-Չան, գիտե՞ս ի՞նչ կը պահեմ, գիտե՞ս ի՞նչ կանեմ...

— Ի՞նչ կանես:

— Այնպէս կըսիրեմ, այնպէս կը պատեմ, էն իմ Թառլան եղանից էլ աւելի:

— Բժ... Ուրիշ ի՞նչ կանես:

— Էս կրկան աղբիւրը տեսնում ես... սրտ էս պարզ ու ցուրտ ջրից նրա համար ճրագ կը վառեմ:

— Հն, հն, հն... էդ սկի լինելու բան է: Լն, էլ ի՞նչ կանես:

— Երկնքի էն կարմիր թուխպը տեսնում ես. վեր կը բերեմ՝ դիտին չարդաթ կը գցեմ:

— Էդ ի՞նչ ես ասում, Սնքօ, գժեւի կ'ս: Լն, ասն. էլ ի՞նչ կանես:

— Քառասուն օր, քառասուն գիշեր նրա ազիզ խաթեր համար ծով կը պահեմ:

— Փիթէ... էդ խօ մեր Սուրբ Նշանից բարձր դասերի: Յետոյ, յետոյ. էլ ի՞նչ կանես:

— Էն տէրտէրը որ մեզ պսակի, խոնկ կը դառնամ, նրա բուրվառը կը նկնեմ:

Գիգօն լռեց, գլուխը կախեց և մի քիչ փընթ-փընթալուց յետոյ նորից գիմեց.

— Դու տեղնուտեղ կըսակ ես կտրուել: Դէ, մէկն էլ ասն մի տեսնեմ, թէ էլ ի՞նչ կանես:

— Չորանի լուս աստղը տեսած կ'ան...

— Խի՞ չեմ տեսած:

— Այ, էդ աստղը վեր կը բերեմ, փէշքէշ կը տանեմ, որ էն թառլանը իր սաթ մագերը զարդարի:

— Ա՛ մեռնես ոչ դու, ՍարՑ, մեռնես ոչ, էդ ի՞նչ լաւ բան ասացիր... Ամմա ինչ կըսագի... ՍարՑ, քո աւրի, դու թամամ աշղը ես դառել: Ասն, քեզ մատաղ, ասն. ուրիշ էլ ի՞նչ կանես:

— Էլ ոչինչ... էլ ի՞նչ պիտի անեմ. էն թառլան զուշը որ իմ հորսը դառնայ, ամեն առաւօտ մինչև թուշերից, աչքերից չը պաշեմ, իմ էս հորթերը արօտ չեմ տանիր:

Դառ. Միլիթ-Հախնազար.

ՇԵՂԻ ՄԷՋ

Փոթորկած ծով լայն, կապուտակ,
Ջուր ու ալիք փրփրաղէզ.
Սուսեւ ամպեր կուտակ-կուտակ,
Բնութեան կռի զոռ կրկէս:

Եւ դու մնակ քո նաւի մէջ
Ճիգ ես թափում՝ քրտնաթոր.
Նաւակը անում միշտ ել եւ էջ,
Ճեղքում ալիք ահաւոր:

Հեզում են քեզ ալիք ու ջուր,
Ուտում, փքում ինչպէս տար.
Նաւը թեթեւ՝ կարծես փետուր,
Տար ու քերում՝ վեր ու վար:

Չեն թուլանում քո քաղովներ,
Ոչ էլ հոգիդ ընկճում.
Մինչեւ վերջին շունչ դու անկնեղ
Կուրու ես այդ ծովու...

Յարութիւն Պետրոսեան

ԼՍՏԻԱԾԱՅԻՆ ՈԳԻՆ

Միայն թախծն էր այն հալածական Ոգու անունը, ահաւոր, սեւ ու դժգոյն թախծը:

Եւ այդ աստուածային Ոգին, որպէս անապատի մէջ բացւած մի ծաղիկ, մենակ էր, տխուր ու յուսահատ: Նա մի աքսորական էր այս չոր ու մութ անապատում, որին տանջում էր երջանկ-կոթեան կարօտը:

Մառախլապատ երկնքի տակ բացւած մի շուշան էր նա, որին երեւում է ցուրտ ու մենասէր քամին և ցողում է լսիկ անձրևի մարմանդ տարափը:

Ինչի՞ էր մենակ այն թախծալի Ոգին և ո՞վ էր բուսցրել նրան չոր անապատի մէջ... Այս համատարած խաւարի մէջ, ուր սեւ է հագել շրջապատը, ուր երկինք ու երկիր իրար զգւած, որպէս երկու ահռելի վնասներ իրար ահանջի փոստում են աշխարհի զաղտնիքը, այս խուլ լուս-թեան և անթափանց մթութեան մէջ ի՞նչ է որոնում, ինչի՞ է սպասում այն թախծալի Ոգին:

Իսկ Ոգին լուս էր. միայն նրան օրօրու քամիներն էին, որ քսելով նրա ցողունին, հանում էին մի հանգարտ ու խորհրդաւոր փափսոց, մի ցաւազար վայուն...

Եւ այսպէս երկար ասլորում էր մենակ ու թախծալից այն աստուածային Ոգին, իսկ քամիները գնում ու գալիս էին ու տարուբերելով նրան, այն մութ շրջապատի մէջ լսելի էին դարձնում ցաւի խորունկ տնքոցը— համաշխարհային թախծի ցաւազար փափսոցը...

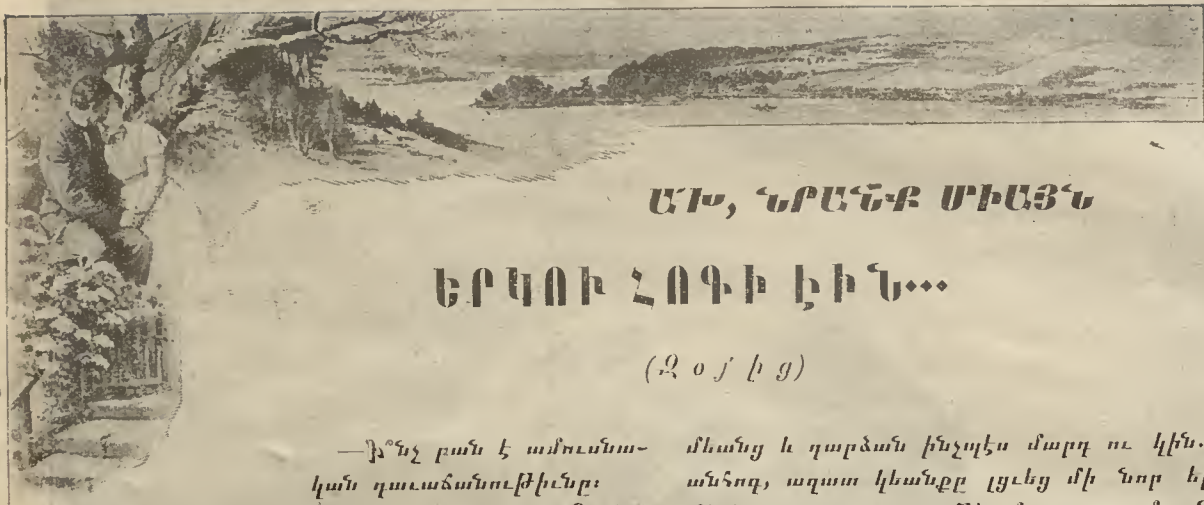
Պետրոս Մանուկեան

SAINTE CÉCILE

Նրա ժշտութեան հովանատրուհի

Բարեկէֆ Ա. Լէօնարդու

ԱՆՆԱԿԱՆ ՄԻՆՆԵՐ ԵՐԿՈՒ ՀՈԳԻ ԷՒՆ...

(2 0 3 1 9)

— Ի՞նչ բան է ամուսնա-
կան զաւաճանութիւնը:

Մեր այդ հարցին թումա-
նեւորն եզրապատգին պատասխանեց.

— Դա մի անխուսափելի չարիք է:

Եւ յետոյ իսկոյն առանց ընդհատելու իր զրոյցն սկսեց պատմել մեզ հետեւեալ պօէմը.

Ա՛խ, նրանք երկու հոգի էին. մէկի անունն էր Կէն, միւսինը — Միւրաւ: Նրանք նման էին աստուած-
ներէ. երիտասարդ էին և առողջ, ուրախ էին և պարզ...

Փիլիսոփաների մի ամբողջ սերունդ, որն ապ-
րում էր Կի-կու-պու կղզիներէն մէկի վրայ, հազար
տարիներ ճգնում էր ստեղծել մի զոյգ այնպիսի մար-
դիկ, որոնք արժանի լինէին միմեանց և ամեն կողմով
աստուածներին հաւատար...

Հազարաւոր տարիների յամառ ջանքերից և մտքի
լարած աշխատանքից յետոյ փիլիսոփաների սերունդը
վերջապէս ստեղծեց մի զոյգ հրաշալի մարդիկ — Կէն/ն
ու Միւրաւային — և ասաց. — Ահա իդէալական մարդիկ:
Թող մանկութիւնից ապրեն նրանք պարզութեան ու
միայնութեան մէջ, ինչպէս երկրագնդի աստղին բնա-
կիչները, և թող չըտեսնեն մեր փշաղացած կեանքը... Թող
աճեն նրանք, զօրանան ընտանիքի ու ազատ կերպով, իսկ
մենք, թագուն նայելով նրանց վրայ, կը վճռենք նը-
րանցով յաւիտենական շատ հարցեր, ի միջի այլոց և
այն հարցը, թէ ինչ ներգործութիւն է ունենում ամուս-
նիկների բաղդաւորութեան վրայ այն զրութիւնը, երբ
նրանք բոլորովին հնար չեն ունենում միմեանց զա-
ւաճանելու...

Եւ նրանց դու ամենափոքր հասակից ընտելեցրին
Կի-կու-պու կղզիներից ամենալաւի վրայ, որը նման
էր Եդեմին, և գուցէ նրանից էլ լաւ էր, քանի որ այն-
տեղ գործ էին դրել կուլտուրայի մի քանի կատարե-
լագործութիւնները:

Ու ապրում էին այնտեղ Կէնն ու Միւրաւն, —
այդ իդէալական մարդիկ, առողջ, ուրախ, բաղդաւոր,
նրանց պաշտպանում էին թէ վերին ոյժերը, որոնք
հովանաւորում են այն ամենն, ինչ որ զեղեցկագոյն է,
և թէ ինամատար փիլիսոփաները, որոնք հնար էին
գտել անստանալի լինելու նրանց...

Իսկ այդ փիլիսոփաներից միայն մէկը — ամենաի-
մաստունն էր ամեն օր յայտնւում նրանց իր պատկե-
րով ու զրոյց անում նրանց հետ, սովորեցնում էր նը-
րանց և օգնում նրանց նորահաս մտքերին խոյս առ-
լու այն փշոտ ճանապարհից, որն անհրաժեշտ էր ա-
մեն մի զարգացած մարդի: Իսկ Կէնը և Միւրաւն հա-
մարում էին նրան ոչ թէ իրանց հաւատար մի մարդ,
այլ մի պերագոյն էակ, աստուած... Սակայն նրա այցե-
լութիւններն էլ վերջացան հէնց որ նրանք սովորեցին
այն ամենը, ինչ որ նրանց հարկաւոր էր իմանալ և
այդպիսով հրաշալի կղզու վրայ մնացին միայն նրանք
երկուսը — Կէնը և Միւրաւն...

Իսկ երբ որ մեծացան նրանք, սկսեցին սիրել մի-

մեանց և դարձան ինչպէս մարդ ու կին... Եւ նրանց
անհոգ, ազատ կեանքը լցւեց մի նոր երանութեամբ,
մի նոր բաղդաւորութեամբ — դա ամուսնական սիրոյ
ու քնքոյշ գգւանքների երջանկութիւնն էր...

Ա՛խ, նրանք միայն երկու հոգի էին և ապրում
էին այնտեղ բնութեան փարթամ գրկում: Ամեն առա-
ւօտ արեւը ծագելուն պէս զարթում էին նրանք և ու-
րախ, զարթ սկսում իրանց կամաւոր աշխատանքը.
նրանք մշակում էին երկիրը, բաղմացնում կենդանի-
ներ ու թռչուններ, իսկ երեկոները քաշելով իրանց
տաք, յարմարին ու լուսաւոր տունը, կարգում էին
յատկապէս իրանց համար կաղմած գրքերը, նկարում
էին, նազում տաւիղի վրայ, երգում ու սիրում մի-
մեանց...

Կէնն ամեն բանից աւելի սիրում էր անդրիա-
գործութիւնը, իսկ Միւրաւն երաժշտութիւնն ու երգե-
ցողութիւնը...

Այդպէս անց էին կացնում նրանք միասին ձմեռ-
նային երկար գիշերները. Կէնը իր վարժ ձեռքով կեն-
դանի պատկերներ էր կերտում փափուկ, ձիւնափայլ
մարմարից, իսկ Միւրաւն հիանում էր նրա վրայ և
երգում իր քնքոյշ երգերը, որ լսել էր հա երկնքից,
ծովից, անտառից, գիշերից, թռչուններից...

Կէնը ամենից աւելի լաւ պատրաստում էր Միա-
ւայի անդրին. նրա ճարտար ձեռքով կարծես թէ կեանք
էր ստանում այդ սառն քարը...

Սակայն Միւրաւի ցանկութեամբ հա պատրաս-
տեց և իր արձանը ու այդ երկուսն էլ նրանք դրեցին
իրանց գրախոսի մի ամենալաւ անկիւնում և նրանք
հրճւում էին տեսնելով այդ թարմ չքնաղ դէմքերը կա-
նաչ ծառերի մէջ, շուշաններով շրջապատւած... կար-
ծես մի անդրադարձի ոյժ մղում էր նրանց ստեղծե-
լու իրանց նման արարած, որ իրանք մենակ չը մնա-
յին... Բայց այնուամենայնիւ գրանք միայն քարեր
էին, իսկ իրանք մարդիկ ընդամենն երկու հոգի էին...
Ա՛խ, միայն երկու...

Այսպէս սահում էր նրանց կեանքը... Անցաւ մի
գարուն, երկրորդը, երրորդը... Եւ ահա Կէնը անսպա-
ռելի կերպով սկսեց նկատել, որ նրա անբաժան ընկե-
րուհին սկզբներում տխրում էր նրա հետ, իսկ յետոյ
յանկարձ գնում էր ուր որ մի տեղ և ամբողջ ժամե-
րով այլ ևս չէր երևում նրա աչքին... Յետոյ վերա-
դառնում էր լուռ, տխուր և յաճախ իր ամուսնու
սիրաբորոք գգւանքին զայրացած պատասխանում էր.

— Ա՛խ, ես զգում եմ քեզանից... Դու այնպէս
չես, ինչպէս պէտք է...

Կէնը լալիս էր, տխրում, բայց ոչ մի բան չէր
օգնում: Միւրաւն շարունակ տրտում էր և դարձեալ
կորչում էր նրանից, մանաւանդ գիշերները, երբ հա
քնած էր լինում... Բայց հէր: Ո՛ւմ մօտ: Ահա այդ
հարցերն էին տանջում Կէնին: Ա՛խ, չէ՞ որ կղզում
նրանք միայն երկու հոգի էին:

Եւ մի լուսնկայ գիշեր, երբ Կէնը զարթելով

Այն, նրանք միայն երկու հոգի էին եւ ապրում էին այնտեղ բնութեան փարթամ զրկում:

կրկին զգաց, որ սառն ու դատարկ է Միարայի անկողինը, նա ինչպէս խելագար դուրս վազեց տանից, վրձնելով անպատճառ գոնել նրան: Եւ շնչասպառ իրան տանջող մի անհասկանալի զգացմունքից, որին մեղնից ամեն մէկը կանւանէր խանդոտութիւն, նա գաղտնադողի քայլում էր շուշաններէ ու ծառերի միջով կամաց, կամաց, որպէս զի չը վախեցնի և փախցնի իր Միարային: Երկար թափառում էր նա և ահա, երբ արդէն սկսել էր յոգնել, երբ ակամայ արցունքները հեղեղի պէս թափւում էին նրա աչքերից, նա անսպասելի կերպով յետ տարաւ զփոխն շուշանների բարձր ցանկապատը և մենաւոր մի փոքրիկ մարգագետնի վրայ տեսաւ իր Միարային...

Նա, ամբողջապէս լուսաւորւած լուսնի փայլով, նստած էր նրա—կէնի—իր ձեռքով շինւած անգրիի սոռձ և համրութեամբ էր նրա մեռած ոտքերը, ծաղիկներով էր զարդարւում այն սառն մարմարը և հիանում էր նրա վրայ. ու այդ ժամանակ նրա շրթունքների վրայ խաղում էր մի այնպիսի ժպիտ, որը շատ վաղուց էր որ նրա վրայ չէր տեսել վշտահար կէնը...

Իսկ երբ կէնը և՛ ուրախ նրան գոնելու համար, և՛ վախեցած այն անհասկանալի զգացմունքից, որ պատեց նրան, տեսնելով այդ պատկերը, վազեց դէպի նա, Միարան շփոթեց, սկսեց լալ, ուզեց փախչել և, երբ կէնը ուժեղ ձեռքերով բռնեց նրան, նա յանկարծ չար դարձաւ և ճչաց նրա վրայ.

—Այո, նա (Միարան ցոյց տւեց արձանը) նա քեզնից աւելի գեղեցիկ է, քեզնից աւելի լաւ... Քեզ հետ ես տիրում եմ, իսկ նրա հետ ինձ համար աւելի լաւ է...

Այո, նրանք այդ բոլորին միայն երկու հոգի էին...

Այդպէս վերջացրեց Թոմա-Ներոն Եգիպտացիին իր միջին պոէմը:

Լեօնիդ

Ի Մ Ն Ո Ր Ե Ր Գ Ա Ր Ա Ն Ի Յ

Երբ հիացայ կապոյտ երկնի
Վառ աստղերով անհատար—
Մարդիկ տեսան հիացմունքս,
Ոչինչ չստին ինձ համար:

Երբ հիացայ զարնամ տեսքով,
Անուշադոտ ալ-վարդով—
Մարդիկ տեսան հիացմունքս,
Մընացին լուռ, անվրդով:

Բայց... երբ քեզնով ես հիացայ—
Անարգեցին ինձ անբաւ,
Անարգեցին ու ինձ համար
Տարածեցին վառ համբաւ...

Մարդիկ բնաւ չը հասկացան,
Որ բնովեան զարդ ես դու,
Որ աւելի գեղեցիկ ես,
Քան զարունը կենսատու:

Գարուբիւն Թումանյան

Թ Ե Ր Ը Թ Թ Ի Թ Ե Լ Ն Վ Ե Տ Ր Ը

Սնցեալ տարւոյ հրաժեշտի օրերը մի սարսափելի պատուհան բերին խաղաղիւնների գլխին:

Դեկտեմբերի 28-ի դիշերը 150,000-ից աւելի մարդկանց զոհեր կուլ գնացին կրակին և ջրին: Չտեսնւած երկրաշարժը եղաւ այդքան մարդկանց զոհերի պատճառը: Աղէտի տեղը չքնաղ Սիցիլիան է:

Բնութիւնն այստեղ՝ հարաւային մասում, գրաւիչ է և հրաքանչ: Նարնջի, կիտրոնի, նռնի ծառերը և նոյն իսկ արմաւենին կաղմում են այստեղի ջրարդը: Սաղորդը գալարւում է, փաթաթւում ծառերի վրայ, յետոյ շղթայած և իջնում, նորից ընկնում ու բարձրանում:

Սիցիլիայի հիւսիս-արեւելեան մասում, Կատանիայում, բարձրանում է էտնան: Դա Եւրոպայի ամենաբարձր և մեծ հրաբուխն է:

Բնութեան մի կատարեալ քմահաճ տեսարան է պատկերացնում այդ սարը: Նրա ստորին փեղերը ծածկւած են չքեղ, դեթիլ արեւադրածային բուսականութիւնով, իսկ դրա ետեւ փուլում են դալար մարգագետինները. աւելի բարձր կուտակւած են լաւան և հրաբուխային աճիւնը, իսկ գագաթի վրայ ծանրանում է անհալ մշտնջենական ձիւնը:

Եւ ահա այստեղ, Իտալիայի հէնց այդ մասում աւելի շատ է պատահում բնութեան արհաւիրքներից ամենասոսկալին՝ երկրաշարժը:

Իտալիայի հարաւային մասը և Սիցիլիա կղզին այն օջախներն են, որտեղ բնութեան ստորերկրեայ ուժերը ահադին ֆլամաներ են տալիս ազդաբնակութեան: Իտալիան ապրում է հրաբուխների վրայ: Այստեղ է յայտնի Վեզուվը մայր ցամաքի և էտնան՝ Սիցիլիա կղզու վրայ: Եթէ չըհաշուենք հին ժամանակների սոսկալի երկրաշարժները, վերջին 30 տարին միասին մի կարգ ստորերկրեայ ուժեր աւերել ու քաթուքանդ են արել այդ ծաղկեալ երկիրը. Սիցիլիայի և Կալաբրիայի ծաղկեցման համար ահադին միլիարդներ են ծախւած և գերմարդկային ուժ է գործ դրւած, բայց և հէնց այստեղից էլ պատուհան անպակաս է:

Դա Իտալիայի թշուառութեան վայրն է: Այստեղ երկրաշարժներ մօտ ժամանակներս եղել են՝ 1887 թ., 1894 թ., 1905 թ., 1907 թ. և վերջերս էլ անցեալ դեկտեմբերին:

Այս վերջին երկրաշարժը տեւեց 42 վայրկեան, և այդ կարճ ժամանակը բուսական եղաւ չտեսնւած ֆլամաներ տալու:

Սիցիլիայի գլխաւոր քաղաք Մեսսինայի 160,000 բնակիչների մի երրորդ մասը, Կալաբրիայի գլխաւոր քաղաք Ռեջիօի կէսը չքացան բոլորովին աշխարհիս երեսից:

Պալատները, զօրանոցները, մարմարեայ և քրանիտի շէնքերը փլուցան և իրանց տակով առան հազարաւոր մարդիկ: Մեսսինեան նեղուցի ջուրն այնքան բարձրացաւ, որ հեղեղեց Սիցիլիայի և Կալաբրիայի ափերը:

Մի սարսափելի բոլէ. մարդիկ փախչում էին մի վտանգից՝ փլատակներից, այդ ժամանակ գալիս էր երկրորդ վտանգը՝ ջուրը և կլանում ու խեղդում: Երկրաշարժին յաջորդեց, եթէ կարելի է այդպէս ասել, ջրաշարժը (maremoto), իսկ այդ վերջինին լրացրեց կրակը: Դադէ խողովակները պատուեցան և քաղաքը դարձաւ կրակի ձարակ: Փախչում էին մինչև պարտնոցը ջրի մէջ լողող զոհերը, դրանց վրայ էր հասնում կրակը, իսկ զիններին թափւում ահադին քարերի փլուածքները...

Փախստականների դրութիւնը—անտանելի էր:

Մեսսինայից երեք հոգի գալիս են Հռոմ: Մէկը

սրանցից վազելիս է եղել 70 կիլոմետր և երեկոյեան հասել Կատանիա. նա լիեղացաբարում է: Մի բժիշկ կորցնում է խօսելու բնորոշակութիւնը. նա իր աչքերի առաջ փխտակների տակ թաղում է կնոջը և երեք երեխային: Բայց Միսսինայից և Ռեջիօնից մի քանի երկրորդական քաղաքներ և հարեւարուր գիւղեր անհետացել են րոյրովին:

Առաջին օգնողները եղել են առաական նաւատիրները: «Մակարով» նաւը 300 փրկաւորածներ է բերել Նապոլիս: Այդ քաղաքը դարձել է մի հակայական վերաբարձարան: Այստեղ թափւած են հազարաւոր վեր-

գերմարդկային ճեղքեր են թափում խեղճ թշտաներին ազատելու համար: Սրանք նետւում են վտանգաւոր տեղեր, կրակից ջրից ազատում զոհերին:

Իտալական «ANON» ոսցիալիստական թերթը, նշանակալից եզրակացութիւն է անում այդ առթիւ: «Մարդկային համերաշխ միաբանութիւնը,—ասում է թերթը,—երևան եկաւ այս բողէոսի: Այս փաստը մի թող ծէկն է այն ծառի, որը ապապցում խոստանում է մի ծանալ և անկո: Մարդկութիւնը կըթօթափի իր ապիտակեան և նախապաշարմունքների շղթաները: Չարի, ամբաստանութեան և միջազգային ստեղծ-

Ի տ ա լ ի ա. Ս ի ց ի լ ի ա Կ Ղ Գ ի ն, Է տ ն ա Ր ի շ ը շ ա Կ ա Ր Վ ը.

լաւորւածներ, այսուկ եւ Լեւոտրոնացիք և ամեն տեսակ օգնութիւն: Օգնութիւն, օգնութիւն—անա թէ ինչ են աղաղակում թշաւ գոհերը:

Եւ օգնութիւն հանում է ամեն կողմից, անխորտանին ապեւելից: Թշաւութիւնը և այն էլ սարսափելի տարրերային թշաւութիւնը միայն բնորոշակ է մարդկային գոյքը շարժելու: Եւ առաջին անգամ մարդկային սիրտը խօսել է այս ջերմում լոյսացող նաւատիրների մէջ:

Մէկ-մէկու «օտար», բնկած տեղը թշնամի նաւատորմիցը այժմ դօրեղ օգնութիւն է ցուց տալիս: Թուապ և անդլիական նաւատորմիցի պնտրոնները

թեան միջից կըբարձրանայ այս ծառը և կընջի այդ յարաբերութիւններից առաջացած չարիքը իր համարմարդկային մարդասիրութեան հիմունքներով: Այն, մարդկութիւնը զարգանում է թէն դանդաղ կերպով, անպայման այդ ուղղութեամբ: Ճարդարային տաղանդի ժամանակ չէ միայն, որ մարդկային կիրքը տխրի մահացի և միայն անութիւնը երևան գայ:

Այդ դրացնունքը անպայման կըբաժնայ և մարդկանց փոխադրճ յարաբերութեան անմիջական հիմունքը: Եւ մարդկութեան լաւագոյն մասը հաւատում և սպասում է, որ այդ օրը վաղ թէ ուշ կըգայ:

Յ. Աօլօլլան

Հ Ն Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Ն Ե Խ Ա Ր Ն Ե Ր *)

Համապարները, ճրագներն ու ջահերը, ինչպես անտիկ, այնպես ևս քրիստոնեական արվեստի պատմութեան մէջ աննշան տեղ չեն բռնում: Մանր ար-

Համար, գտնւած Ջրաբերդի Նղիշէ առաքեալ վանքի մօտ:

վեստի այդ արտադրութիւնները շինւում էին գլխաւորապէս թրք-ժամ հողից և բրոնզից. հազա-գիւտ չէին նաեւ արծաթի և ոսկի կերտածներ: Քրիստոնեական արվեստի մէջ Դ. դարից արդէն բրոնզի ճրագներ կան գտնւած: Ծրագների գործածութիւնը կատարման մէջ անհրաժեշտութիւն էր, բայց դրա վրայ աւելանում է նաեւ լուսոյ խորհրդանշանը: Լոյսը Քրիստոսի սիմբոլն էր աւետարանական խօսքի համաձայն: Քրիստոնեական եկեղեցւոյ մէջ լոյսը նշանակ (սիմբոլ) ընդունւելուց յետոյ՝ բնական էր, որ ճրագներն ու դամպարներն էլ իրենց կազմութեամբ ենթարկւում էին այդ պաշտօնին: Եւ յիշատակ քրիստոնեական արվեստի պատմութեան մէջ հազադիւտ չեն այդպիսի երեւոյթները: Ամենից սովորականը Քրիստոսի մոտոգրամով ճրագներն են: Բայց նրանք շինւած են երբեմն աւելի բարդ խորհրդանշաններով, օրնամենտներով և Ս. Կրքի պատմութեան տեսարաններով: Սիրելի նիւթերից մէկն էր նաւը, որ եկեղեցւոյ խորհրդանշան էր, կամ Ջահ, գտնւած Վայոց ձորում: Աւելի հետաքրքրական են դամպարները երեւոյթ պատկերներով: Դրանցից մէկը՝ երեք կանթանին գտնւած է Ջրաբերդի Նղիշէ առաքեալ կամ Ջրվշտիկ վանքի մօտ, ձեռք ենք բերել 1899 թ., իսկ երկրորդը՝ Վարանդայում, որ ձեռք ենք բերել 1900 թ.: Նղիշէ առաքեալի լամպարի բարձրութիւնը 8 և կէս սմ. է, բերանի տրամագիծը շրջ-թուղքների հետ 9 և կէս սմ., ուղուցիկի շրջագիծը 35 և կէս սմ., միջին գոտու լայնքը, ուր պատկերներն են, 5 սմ. 3 մմ., պատանդանի կամ ոտքի բարձրութիւնը 1 և կէս սմ.: Կախելու համար շրթունքների կազմ է երեք կանթ, իսկ կանթերի մէջ շրթունքի վրայ մի մի բարձրութիւն իրեն զարդ: Պատկերները հետեւեալ տեսարաններն են ներկայացնում Յիսուսի կեանքից. ա) Աւտոման, աթուռի վրայ նստած է Մարիամ, նրա դէմ կանգնած է թեւաւոր հրեշտակը՝ ձախ ձեռքով բռնած ուսին դրած գաւազանը, իսկ աջ

ըը գործ են ածւում քրիստոնեական եկեղեցւոյ մէջ Դ. դարից, իսկ աղանձների Ֆիգուրներն ու օրնամենտները շատ հաւանական են դարձնում նրա ծագման հնութիւնը: Յամենայն դէպս ԺԱ. դարից ուշ չը պէտք է համարել նրա ժամանակը:

Ներկայիւս մենք տալիս ենք մի փոքրիկ ջահի և երկու դամպարի պատկերն ու նկարագրութիւնը, որ բոլորովին տարբեր տիպի գործեր են, բայց շատ հետաքրքրական իրենց կազմութեամբ և արխայիկ պատկերներով ու օրնամենտներով: Ջահը գտնւած է Վայոց Ձորում մի մատուռի մօտ, որի անունը տարաբաղաբար յիշել և մեր թղթերի մէջ գտնել չըկարողացանք: Նա շինւած է բրոնզից և վեց աչք կամ ճրագի տեղ ունի, ձուլածոյ է, անզարդ, բայց վայելուչ ձևով: Տրամագիծը 20 սմ. է, բերանի կտր բացւածքից, որի տրամագիծը 4 սմ. և 4 մմ. է, մինչև իւրաքանչիւր ճիւղի ծայրը 8 սմ.: Կախելու համար ունի երեք կանթ, որոնք ձուլւած են ամողջութեան հետ: Ունի պատանդան կամ ոտք 1 սմ. բարձրութեամբ: Ձէթը լցւում էր բերանից կամ մեծ բացւածքից, իսկ պատրոյգները տեղաւորւած էին վեց աչքերի մէջ: Այդ ջահը Մ. Աթուռ ենք բերել 1898 թ.ին:

Աւելի հետաքրքրական են դամպարները իրենց պատկերներով: Դրանցից մէկը՝ երեք կանթանին գտնւած է Ջրաբերդի Նղիշէ առաքեալ կամ Ջրվշտիկ վանքի մօտ, ձեռք ենք բերել 1899 թ., իսկ երկրորդը՝ Վարանդայում, որ ձեռք ենք բերել 1900 թ.: Նղիշէ առաքեալի լամպարի բարձրութիւնը 8 և կէս սմ. է, բերանի տրամագիծը շրջ-թուղքների հետ 9 և կէս սմ., ուղուցիկի շրջագիծը 35 և կէս սմ., միջին գոտու լայնքը, ուր պատկերներն են, 5 սմ. 3 մմ., պատանդանի կամ ոտքի բարձրութիւնը 1 և կէս սմ.: Կախելու համար շրթունքների կազմ է երեք կանթ, իսկ կանթերի մէջ շրթունքի վրայ մի մի բարձրութիւն իրեն զարդ: Պատկերները հետեւեալ տեսարաններն են ներկայացնում Յիսուսի կեանքից. ա) Աւտոման, աթուռի վրայ նստած է Մարիամ, նրա դէմ կանգնած է թեւաւոր հրեշտակը՝ ձախ ձեռքով բռնած ուսին դրած գաւազանը, իսկ աջ

Վարանդայում գտնւած դամպարի միւս կողմը:

Համար գտնւած Վարանդայում:

Նղիշէ առաքեալ վանքի մօտ գտնւած դամպարի միւս կողմը:

*) «Տարագ»-ի 1902 թ.ի 20 և 22 համարներում «Հին հայոց դրամներ» վերնագրով յօդւածի մէջ նկարագրել էինք մեր անձնական ժողովածուի բուն հայկական դրամները և պարզել նրանց նշանակութիւնը. ներկայիւս կամենում ենք մեր ձեռք բերած հնութիւնների մի այլ տեսակի՝ քրիստոնեական շրջանի ջա-

հերի և դամպարների վրայ ուշադրութիւն հրաւիրել: Այս և ուրիշ հնութիւններ մեր հաւաքած դրամների հետ նւիրել ենք Մայր Աթոռի թանգարանին:

*) Geschichte der christ. Kunst, von F. K. Kraus, I. 1896, էր. 488:

ԿԱԹՈՒՂՈՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏԳԱՄԱԽՈՐՆԵՐ

Մէջտեղը սրբազան տեղակալ, կողքին կառավարութեան ներկայացուցիչ բարոն Տիգէնհաուզէն: Մետրաք արքեպիսկոպոս Սմբատեան, Գարեգին արքեպիսկոպոս Սաթուհեան: Տեղակալի միւս կողմից Սուրբաս արքեպիսկոպոս Պարգեան, Անանիա արքեպիսկոպոս Դրիգորեան, Դրիգոր արքեպիսկոպոս Դաւանաեքեան:

ձեռքը մեկնած դէպի կոյսը, խօսելու ժեստով: բ) Մարիամի այցը Նղիսարէթին. երկու կին կանգնած են իրար դիմաց, դէպի աջ կանգնած կինը^{*)} ձեռքը առաջ է մեկնել, ողջունել կամ ընդունելութեան նշան, իսկ երկրորդի ձախ թևից քսակ է կախած. առաջինը Նղիսարէթն է, իսկ երկրորդը Մարիամը, որի հագուստը աւելի նուրբ է և ծալքերով: գ) Մտերքի տեսարանն է. աջ կողմից Մարիամ պատկած է, իսկ մտերքի մէջ դըրած է Մանուկը. ձախ կողմից կանգնած է Յովսէփը: դ) Մկրտութիւնը. Յովհաննէս ձեռքը դրած Յիսուսի գլխին, վերևից լոյս, որ Աստուծոյ ներկայութիւնն է պատկերացնում, ապա մի պատկեր (հրեշտակ՝ սովորական մօտիւններին նայելով): ե) Խաչի լուծումը. Յիսուս հագած է կոլորիոն, այսինքն միապաղաղ շապիկ առանց թևերի, որ, ըստ Կոնգակովի, տիրող էր բիւզանդական արւեստի մէջ մինչև Ժ. դարը, իսկ այնուհետև գործ է ածւում գօտենման ծածկոյթ: Խաչի թևերի տակ կանգնած են երկու ֆիգուրներ, իսկ աջ և ձախ կողմից մի մի գինուր, զրահաւորւած: զ) Յարութիւնը. գերեզմանը փոքրիկ կաթոլիկէ է, գլխին խաչ. մէջ տեղից ունի կլոր ծակ, որ դուռն է ներկայացնում: Դերեզմանից աջ մէկ կամ երկու կանացի ֆիգուր (պարզ չէ), իսկ աջ կողմից երկթև հրեշտակ՝ պաւագանը ունին^{**)}: Պատանդանի փոստում մի ֆիգուր նստած աթոռի վրայ, Յիսուս (Դէրիսուս): Պատանդանը և պատկերների վերևի վարնէզը զարդարւած օրնամենտներով:

Վարանդայի դամպարի կանթներից երկուսը կտրուած են, մէկը նորոգւած է երկաթով, իսկ միւսը չըկայ: Բարձրութիւնը 9 սմ. է, բերանը շրթունքներով, որ միւսի համեմատութեամբ աւելի բարակ է, 10 սմ., ուսուցիչի մասի շրջագիծը 35 սմ., պատկերների գօտու լայնութիւնը 5 և կէս սմ., պատանդանի բարձրութիւնը 1 սմ. 8 մմ., պատանդանը փոս չէ դըրսից, ինչպէս միւսը և երեք գծերով պատկերացրած է մի հաւասարակող խաչ, խաչի կենտրոնը կլոր փոսիկ: Սրա պատկերները ոչ միայն քիչ տարբեր են առաջինից, այլ և տարբեր է արւեստը: Մինչդեռ առաջինը պարզ ձուլւած է, անտիկ արւեստին աւելի մօտ ձե-

ւակերպութիւններով, երկրորդը արւեստի կողմից աւելի սուր է և չափազանց նախ արտայայտութեան մէջ: ա) Աւետումը. Մարիամը պատկերացրած է որպէս աղօթող, ձեռքերը ուղղահայեաց բարձրացրած, ինչպէս այժմ մեկնում մահմեդականներն են աղօթում, և ոչ տարածած, ինչպէս սովորական ձևն է: Թևաւոր հրեշտակը աջ կողմից ձեռքը մեկնած խօսում է. ծառանման մի վարդ տեսարանը բաժանում է հետեւալից, որ բ) Ժնունդն է: Մտերքի մէջ պատկած է մանուկը. երկու կենդանիներ զլուխները դէպի մտերք են մեկնել: Մարիամ պատկած է աջ կողմից, իսկ մտերքի աջ կողմից մի ֆիգուր մի բան զրկած, Մարիամը ծննդեան երկրորդ տեսարանով: Այս մօտիւր յաճախ կրկնւում է արեւելեան կնիք կրող ձեռագիրների մէջ: Մի սին այս մասը բաժանում է գ) Մկրտութեան տեսարանից. Յովհաննէս ձեռքը դրել է Յիսուսի գլխին և մկրտում է, իսկ վերևից լուսոյ ճառագայթը Աստուծոյ պատկերն է ներկայացնում. դէմը կանգնած է մի թևաւոր հրեշտակ: դ) Խաչի լուծումն տեսարանն է. դարձեալ աջ և ձախ կողմից երկու գինուրներ, իսկ խաչի թևերի տակ մի մի ֆիգուր (Մարիամ և Յովհաննէս): Ն. տեսարանը Յարութիւնն է. գերեզմանը աշտարակաձև է երեք աստիճանով, աջ և ձախ կողմից մի մի ֆիգուր՝ հրեշտակ և իւզարեր կին. մի ծառ այս տեսարանը բաժանում է աւետման տեսարանից:

Այս ձևի դամպարները բաւական տարածւած էին Հայոց և Վրաց մէջ. Պետերբուրգի էրմիտաժում տեսել ենք նոյն ձևի մի գործ, որ պրոֆ. Մառի նւէրն էր, Անիում գտած: Նման մի դամպար, բայց շատ կոպիտ, և մի բուրվառ կայ և այժմ Անիի թանգարանում, դարձեալ նոյն տեղը գտնւած: Կոմսուհի Ուվարովան իր Материалы по археологии Кавказа, выпуск X. Москва, 1904 եր. 145—146 տալիս է նոյն ձևի և արւեստի մի դամպարի և մի բուրվարի պատկերն ու նկարագրութիւնը, և վերջապէս պրոֆ. Կոնգակով իր Русскія древности въ памятниках искусства. С.-П. 1891 եր. 34—35 տալիս է Խրիմում գտնւած նման երկու դամպարի պատկերները: Կոնգակովը սակայն բուրվառ է համարում նրանց, որ հաւանական չէ նրանց ծանրութիւնն ի նկատի ունենալով: Մանաւանդ որ Մառի ձեռքով Անիում գտնւած բուրվառը համեմատաբար շատ թեթեւ է և մետաղը աւելի բարակ: Շատ հետաքրքրական է այս դամպարների գոյութիւնը Սուդակում, Թէոդոսիայում, Խերսոնեսում:

Կոնգակովը, խաչի լուծման կոլորիոնը և արւեստի ոճն ի նկատի առնելով, համարում է նրանց բիւզանդական Թ.—Ժ. դարի արւեստի արտագրութիւն, որոնք շինւում էին հաւանօրէն Յունաստանում:

Դաւեգին վարդ. Յովսէփեան

*) Աջ և ձախ ասելով ի նկատի ունինք պատկերների դիրքը:

**) Գաւազանի գործածութիւնը հրեշտակների ձեռքին քրիստոնէական արւեստի մէջ հին է, սխալում է Դ. դարից, ինչպէս Ռաւեննայի մոդայիկներն են ցոյց տալիս կամ Մ. Աթոռի փղոսկրեայ աւետարանի կազմը, որ Ն. Զ. դարու գործ է համարւում: Ապա գաւազանների գլխին խաչ է աւելանում, իսկ աւելի ուշ բուն բիւզանդական արւեստի մէջ հրեշտակների ձեռքը երկրազունգ է դրւում:

Մ Ո Ւ Ր Ա Ց Ա Ն

(ԳՐԻԳՈՐ ՏԵՐ-ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ)

Անցած 1908 թ. օգոստոսի 30-ին Թիֆլիսում երկարատև հիւանդութիւնից յետոյ, ստանալով և հոգեկան հիւանդութիւն, Միքայէլեան հիւանդանոցում վախճանեց վիսպասան Մուրացանը 54 տարեկան հասակում:

Մուրացանը ծնւել է Շուշում և ուսումնառել Ղարաբաղի թեմական դպրանոցում նշանաւոր հայկարան Մաղաքիա Պրուզեանի ուսուցչութեան սակէ շրջանում:

Ուսումնաւարտելուց յետոյ շատ կարճ ժամանակ Սորէն վարդապետ Ստեփանէի ուսումնարանում ուսուցչութիւն է անում, ապա Թիֆլիս գալով սովորում է հաշւապահութիւն և մանում դարբարաղցի Միրզայեանի գրասենեակը, ծառայում այդտեղ 30 անընդհատ տարիներ:

Ամուսնանում է շուշեցի օրիորդ Ոսկի Թաւրիզեանի հետ, որը Թիֆլիսում վարժուհիութիւն էր անում:

Ութսունական վաղըն թեմականներին Մուրացան գրում է մի շարք վէպեր, պատկերներ և «Ռուզան» պիէսը: Հիմնովին տիրապետելով հայերէն լեզւին նա իր ճոխ, մանաւանդ պատմական գրաւորներով, գրաւում է ընկերացողների ուշադրութիւնը: Մուրացան սկզբի տարիները նւիրում է «Նոր-Դար»-ին և շատ բազմակողմանի նիւթ մատակարարում մանաւանդ այդ թերթին, ապա «Արձագանք»-ին, «Լուսն»-ին: Աշխատակցել է «Աղբիւր»-ին և «Տաւրի»-ին, սակայն շատ քիչ, որովհետև նրա տեսակէտներն ու հայեացքները (նեղ ազգայնական) միշտ չէին կարող յարմարւել մեր ուղղութեան:

Ռուզան Մուրացանի Արձագանքում ստեղծագործած

Սուրէ, Ռուզան, Գուրգէն
Մուրացանի զաւակները

† Մ Ո Ւ Ր Ա Ց Ա Ն
Օգոստոս 1908 թ.

ում արձանագրել այն փաստը, որ Մուրացան իր կնոջն ու երեք զաւակներին ուղարկելով արտասահման, սկզբի տարիները շատ կանոնաւոր ուղարկում էր նրանց ամբողջական և ուսման համար պէտքեղ. դրամը, իսկ վերջին երեք տարիները ինքն հիւանդ լինելով և ենթադրելով, որ զաւակներն արդէն հասունացել են, բոլոր հոգսը թողել էր նրանց մօր վերայ:

Յամառ էր հանգուցեալը և անհնար էր նրան համոզել իր տեսակէտն երթ թիւր ու նեղ լինելը:

Բացի գրական աշխատանքը, նրա ծառայութիւնը թէ Միրզայեանի գրասենեակում և թէ միաժամանակ 3-4 ուրիշ առևտրական աների հաշիւների պահելը դարձրել էր նրան զիւրազրու: Գիտ: Բայցայլած ջղերն էլ օր-օրի վրայ աղղկելով

ում արձանագրել այն փաստը, որ Մուրացան իր կնոջն ու երեք զաւակներին ուղարկելով արտասահման, սկզբի տարիները շատ կանոնաւոր ուղարկում էր նրանց ամբողջական և ուսման համար պէտքեղ. դրամը, իսկ վերջին երեք տարիները ինքն հիւանդ լինելով և ենթադրելով, որ զաւակներն արդէն հասունացել են, բոլոր հոգսը թողել էր նրանց մօր վերայ:

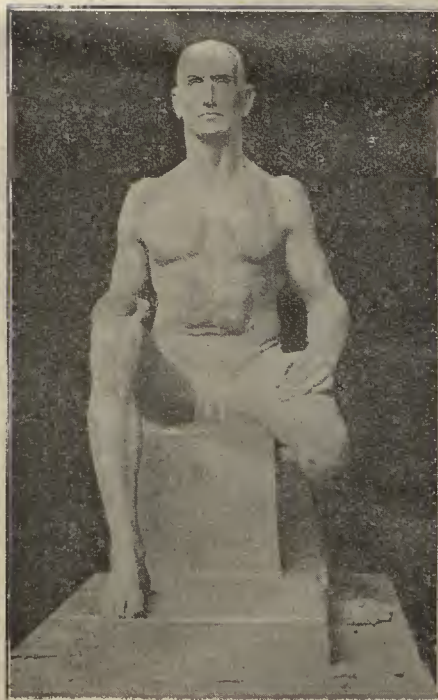
Աշխատելով Մուրացան, ամուսնու մահից մի ամիս յետոյ, Բերլինում մեղցոյց տաւ մի շարք հեռագիրներ և նամակներ, որ վերջին տարիներս թըշուառ վիպասանը

գլխի ուղեղին, արդէն շրջապատողների համար ակներև էր դարձել նրա մօտալուստ անկումը: Գարնան նա արդէն անկողին մտաւ և իրրև անդաման յոսեռեա, նոյն ոչ միայն բժշկներին էլ չէր հաւատում, այլ և նրանց հայեցում էր ու դարմանք չայտնում, որ մարդիկ դ'ու վստահանում են նրանց: Ամառը Մուրացանին տարան Մանգլիս, բայց նա չըմնաց այնտեղ:

սկսեց փշրել, կոտրատել պատուհաններ, կահ կարասիք և հայհոյել մերձաւորներին: Բերլին Թիֆլիս. մի օր միայնակ տանից դուրս պրծաւ, կառք վերցրեց, վերջին անգամ քաղաքում պըտըտեց, հայհոյելով, ծեծելով կառապանին, հանդիպողներին ու կիսամերկ բերեց տուն և այնտեղից Միքայէլեան հիւանդանոցի հոգ. հիւղ. բաժանմունքը...

Թաղումը կատարեց հրաշաշափառ. մամաժողով, պատգամաւորներ, հեռագիրներ, դամբանականներ և այլն և այլն: Մամուլը էջեր նւիրեց, երախտագէտ հայութիւնը սուգ ու շիւան արաւ և իր ողբացեալ վիպասանի յիշատակը յաւերժացնելու համար որդեգիրներ խոտաացաւ պահել, չըկամենալով հասկանալ, որ Մուրացանը երեք զաւակ ունի, մէկը միւսից շնորհալի և նրանցից իւրաքանչիւրն էլ կարօտ նպաստի և խնամքի:

Ծշմարտութիւնը վերականգնելու համար պարտք ենք համարում արձանագրել այն փաստը, որ Մուրացան իր կնոջն ու երեք զաւակներին ուղարկելով արտասահման, սկզբի տարիները շատ կանոնաւոր ուղարկում էր նրանց ամբողջական և ուսման համար պէտքեղ. դրամը, իսկ վերջին երեք տարիները ինքն հիւանդ լինելով և ենթադրելով, որ զաւակներն արդէն հասունացել են, բոլոր հոգսը թողել էր նրանց մօր վերայ:

Ռուզան Մուրացանի Արձագանքում ստեղծագործած

Գիւղ եւ ամրոց Բոսնիայում.

Նկար Էջերտի

գրել էր ամուսնուն և զաւակներին: Հեռագիրները, նամակները շնորհակալութիւններ էին ամուսնուց, որ նա կարողացաւ զաւակներին լաւ կրթել և ուսում տալ, ցաւակցութիւն, որ հնարաւորութիւն չունի այլ ևս նիւթական օժանդակութիւն հասցնել ընտանիքին և յոյս, որ իր բարի, խելօք կինը անշուշտ տարիների ընթացքում իր ուղարկածներէն խնայած կըլինի մի գումար նեղ օրւայ համար:

Մուրացանի մեծ տղան՝ Գուրգէնը 23 տարեկան է, ուսանում է ճարտարապետութիւն. ստանում է թոշակ հանգուցեալ Աւ. Ղուկասեանից և իր մօրեղբորից: Օրիորդ Ռուզանը, 21 տարեկան, ուսանում է արձանագործութիւն, ստանում է իր տաղանդը յարգող մի գերմանուհուց թոշակ:

Սուրէնը 18 տարեկան գիմնազիօնի ութերորդ դաստան աշակերտ, աւարտելուց պիտի ուսանէ մեքենայագործութիւն: Երեքն էլ գիտեն անգլիերէն, գերմաներէն և ֆրանսերէն, երկու մեծերը նոյնպէս և ռուսերէն: Հայրը արանջում է եղել միշտ, որ իր զաւակները գրարաւ չըգիտեն:

Թոշակները չեն բաւականանում և ապրուստի պակասը հայթայթում է մայրը, որ Բերլինում վերջին տարիներս պարապում է մանկավարժութեամբ և հայ օտարականների համար թարգմանչի պաշտօն է կատարում: Տիկին Ռակի Մուրացան ութ սեմեստր ուսանել է Հայգեղերեղի համալսարանում և այժմ դաստիարակում է Բերլինում հայ երեխաներ: Թէ Շուշում և թէ Թիֆլիսում տ. Մուրացանը դեռ մինչև է մուսնանալն էլ մեր աչքի ընկնող բարեխիղճ վարժուհիներից մէկն էր ճանաչւած ամենքից:

Տ.

ՄԵՆԻ-ԱՌԻԺԻ-ԱՂԻՄԵՐ

Մանգեղ-Ալի Եւի

Այստեղ տեսնում է ընթերցողը այն ահաւոր Հին-Պալատի պատկերը, որը ուժեղացել տւեց և աւերակ դարձրեց Մանգեղ Ալի շահը անցեալ յունիսի 10-ին, որտեղից կալանաւորւած պարսիկ ժողովրդի ներկայացուցիչներին, խմբադիրներին, բանաստեղծներին և միւլթէհիդներին բանտերում տանջանքների տակ կոտորել տւեց և ցրեց:

Այդ բոլոր սոսկալի արկածների մասին գրեցին ու նկարագրեցին աշխարհի շուրջը գտնուող թերթերը, չըմնաց մի որ և է լրագիր, որ նրանց նկարագրութեան մասին էջերը լայն չըբանար, ընթերցողների այդ մասին նիւթ չըտար: Բայց ոչ մի տեղ, ոչ մի թերթում չըկարողացան բացատրել այն հանելուկը, թէ ի՞նչ ոյժի վրայ վստահած Մէհմէդ-Ալին այդ յանդուգն և վտանգաւոր քայլն արաւ, քանի որ նա ոչ զինուորական գործութիւն ունէր, որի վրայ կարողանար վստահել, ոչ բիւրօկրատիական կազմ, որի աջակցութեան դիմէր,

ոչ իրեն սիրող ազնւականութիւն, ոչ էլ ժողովրդականութիւն և ոչ էլ դրամ, որ կարողանար դիմադրել:

Մանգեղ-Ալիի կեանքը լի է այնպիսի արկածներով, որ նրան թողել հեռացել էին ոչ միայն արեւնակից զաջարները, հօրը հաւատարիմ պաշտօնակալները, այլ իրեն ծառայութեան մէջ գտնուողները շատ ու շատերը, շնորհիւ իր տարօրինակ բնաւորութեան:

Այս բոլորից յետոյ Լեախովի կառավարած միւրիւր հազար հոգուց կազմւած «Ղաշաղների» գնդի վրայ յոյս դնել և այսպիսի արեւնակի գործի ձեռնարկելը առողջ դատողութեան դէմ գտնելով, չէին կարողանում բացատրել, բոլորը մնում էին տարակուսանքի մէջ:

Այս առթիւ մի քանի տասնեակ եւրոպական և ուսական թերթերի թղթակիցների և աշխատակիցների անթիւ նամակներն ու նկարագրութիւնները չէին գոհացրել ոչ միայն հասարակութեան հետաքրքրութիւնը, այլ նոյն իսկ իրենց խմբագիրների պահանջի շատ չնչին մասը:

Ահա եօթն ամիս է շարունակ թերթում եմ հայկական և ուսական լրագիրները, սպասելով թէ դրանցից որ և է մէկը պիտի կարողանայ լուծել այդ պաշտնիքը, բայց զուր, ոչ միայն Ռուսաստանի այլ ամբողջ երկրագնդի թերթերի համար մնացել է անլուծելի այս հանելուկը:

Այս հարցը դնող և սրանով հետաքրքրուողներին պէտք է ետ առաջնորդել դէպի կործանւած Հին-Պալատը և այնտեղ կայացւած վճիռները, որոնք մէջլիսի ուժեղացութեան պատճառ դարձան:

Մինչև մէջլիսի հաւաքւելը Իրանը կառավարում էին պաշտօնները վարձող մինիստրները և նահանգապետները (Հաքիմներ), որոնք տարեկան որոշ վճար Սադրաղամի միջոցով Շահի սնդուկին հասցնելուց յետոյ, Շահի բացարձակ իրաւունքներով թաղաւորում էին իրենց կապալով վերցրած սահմաններում:

Մէջլիսը անմիջապէս ջնջելով, այդ Աքէմէնիդներից աւանդ մնացած սովորութիւնը Իրանի մէջ թագաւորող մի քանի հազար կապալաւոր պաշտօնակալներին հացից զրկեց: Այս պաշտօնները յատկացրեց այնպիսի անձնաւորութիւնների, որոնք պիտի փոքրիկ ուժիկներ ստանային՝ 3—5 հազար թուման և ծառայէին ժողովրդին Մէջլիսի և էնջումանների հսկողութեան տակ:

Այդ բացարձակ իշխելու և տարեկան 50—80 հազար թուման կորզելու վարձ կապալաւորները չէին կարող ենթարկւել Մէջլիսին, էնջումաններին և ժողովրդին, մանաւանդ չէին կարող ապրել այդպիսի չնչին ուժիկով, այդ պատճառով սրանք, Մէջլիսի վրձուից յետոյ զգալով իրենց սխալը, միացան Մանգեղ-Ալի շահին, որպէս զի կարողանան յետ դարձնել իրենց նախկին փառքի կորած օրերը:

Մէջլիսի մի ուրիշ վճիռը աւելի ուժեղացրեց և ընդարձակեց Մանգեղ-Ալիի կողմնակիցների թիւը: Սկսեալ 1906 թ. ամառւանից ամբողջ Պարսկաստանի գիւղացին զաւարեց գիւղատէրերին իր բերքի տասանորդը վճարելուց: Հետեւալ տարին որքան որ տքնեցան գիւղատէրերը, չըկարողացան իրենց հարկահաւաքները (մուրաշիւրները) մտցնել գիւղերը, քանի որ ամեն մի գիւղական համայնք կազմել էր իր էնջումանը և սրանցով կառավարւելով, արտաքսում էր գիւղերից գիւղատիրական հարկահաւաքներին:

Մէջլիսը ոչ միայն չէր ստիպում գիւղացիներին, որ նախկին սովորութեան համաձայն տասանորդ վճարեն գիւղատէրերին, այլ էնջումաններին կատարած գործողութիւններին համամիտ էր ընթանում: Բոլոր զաւառական էնջումանները զրաւել էին բազմա-

Թէհրան. Հին-Պալատը. Ռմբակոծած Մէջլիսը

Թիւ գիւղատէրերի ամբարները և ցորենները քաղաք բերելով ածան մատակարարում էին ազգաբնակչութեան:

Երբ մէջլիսը որոշում տուեց, թէ պետական հարկերը գիւղացիներից անմիջապէս կառավարական պաշտօնակարների ձեռքով հաւաքել և գիւղատէրերին հնարաւորութիւն չընել թէ ռայաթին և թէ պետական դանձարանը կողոպտելու, բոլոր մեծ կալաւածատէրերը՝ խաները, սարխաֆները և միւլթէհիդները զգալով իրենց սպառնացող վտանգը, անցան Մահմէդ-Ալին կողմի:

Այսպէսով Մահմէդ-Ալին թէկէն տւած պաշտօնների կապալառու խաներին և հարուստ ու մեծ կալաւածատէրերին, ասպարէզ իջաւ կուելու ժողովրդի, նրա պաշտպան էնջումանների և Մէջլիսի դէմ: Ամբողջ Պարսկաստանի ազգաբնակչութիւնը ղինւած էր Մահմէդ-Ալիի դէմ, ամէնքը մաքառում էին նրա դէմ, քանի որ Մէջլիսը չէր դիպած պաշտօնների կապալառու խաներին և մեծամեծ կալաւածատէրերին: Այն օրւանից ժողովուրդը երկու դասի բաժանւեց. կալաւածատէր-հարուստները պաշտօնների կապալառուների հետ ան-

ցան շահի կողմը և նրան զօրացրին, երբ Մէջլիսը հանդէս եկաւ սանձահարելու կեղեքող կապալառու խաներին և ռայաթի դահիճ գիւղատէրերին, որոնք կառավարութեան անուանով, կառավարութեան օգտին հաւաքած հարկի ինչը տասաներորդը իրենք էին յափշտակել և միայն մի տասաներորդը պետական սնդուկին էին հասցրել, վճարելով որեւէ բաժին իրենց օգտից կապալառու նահանգապետներին:

Այն օրւանից երբ Մէջլիսը ուղեց սանձել այդ աւազակներին, այդ օրւանից Մահմէդ-Ալին Քիրեն զօրեղ զգաց և հրամայեց ռմբակոծել Հին-Պալատը, ցրել Մէջլիսը և տանջել ազգաբնակչութեան ներկայացուցիչներին:

Թէ ինչով կը վերջանայ այս հալածանքը, դժուար է գուշակել, բայց Մահմէդ-Ալիները չեն կարող դուրս հանել իրանի ռայաթի ուղեղից այն համակրութիւնը, որ նա տածում է էնջումանների և Մէջլիսի մասին, և ռայաթը չի կարող այլևս առանց էնջումանների և Մէջլիսի ապրել:

Աստղե

Ալեքսանդր Խաթախան
Թիֆլիսի քաղաքապետի տեղակալ:

ԽՕրերս վերջնաւորեց քաղաքային վարչութեան անդամ, այժմ քաղաքապետի բացակայութեան պատճառով նրա պաշտօնակատար բժշ. Ալ. Սատիսեան, որ իր կռուանդուն հասարակական գործունէութեամբ, ճարտար ճառերով, սիրուն դասախօսութիւններով հմայել է քաղաքիս բոլոր խաւերին և ամենքից սիրւած գործիչն է:

Անցած դեկտեմբերին Բագուն էլ հանդիսաւոր տօնեց հայոց թատրոնի յիսնամեակը: Այրբիւրի և Տարազի կողմից այդ տօնախմբութեանը ներկայացուցիչ էր տ. Աննա Նազարեան-Բուդա-

ՔՐՈՆԻԿՈՆ

դեան, որը հանդիսին կարգաց և մատուց մեր հետեւեալ ուղերձը՝

Բագուն հայ թատրոնի յիսնամեակի տօնախմբութեան հրճուից շնորհաւորութիւններ Աղբիւրից և Տարազից: Արեւստի ծաղկման և բարգաւաճման նախանձանդիր Աղբիւրն ու Տարազը հրճանք ողջունում են Պագուն հայերի այս հանգէսը:

Նշանակալից այս օրը թող Քրթան լինի հայ թատրոնի բարեկամներին կառուցանելու Բագուն հայկական հոյակապ մի կաճառ, որ արեւստին խնկարկող և պաշտամունք կատարողները հրաւիրուելով ունենան բարձրանալ մինչև պայծառ աստղերը, մինչև կենսաբար արեգները:

Դեկտ. 23-ին նոյն Բագունում կատարւեց և մեր տաղանդաւոր դերասան Վրոյրի 25-ամեայ բեմական գործունէութեան յօրելեանը:

Վրոյր մեր աչքի ընկնող, վաստակաւոր դերասաններից մէկն է, որ թափառելով քաղաքից-քաղաք սպասուորել է հայ բեմին այն տարիները, երբ նա մշտական խմբի կազմի մէջ չէ մտել: Իսկ այդ խմբի մէջ եղած ժամանակն էլ նա իր ամպլուայի մէջ ցոյց է տւել տաղանդ և շատ շնորհալի դերակատար հանդիսացել մանաւանդ Մովսէսի և Պարոնեանի ստեղծագործութիւնների մէջ:

Արթուրուի Տ. Մրանյոց

Յանկանում ենք լի ու լի բարգաւաճումն այն բեմին, որին սպասուորում է Վրոյր իւրայիններով:

Բագուն այս յունւարի 24-ին տօնում է և մեր տաղանդաւոր, հայ բեմի աստղ տ. Մրանյոյշի 35-ամեայ բեմական բեղմնաւոր գործունէութեան յօրելեանը: Կազմւած է թէ Բագուն և թէ Թիֆլիսում յառուկ յանձնաժողովներ շուքով տօնելու և խնկարկելու Մեկտմենէի տաճարի դիցուհուն: Մենք կը ցանկայինք, որ այդ տօնախմբութիւնը սոսկ ծափերի և բառերի հանդէս չըլինէր, այլ և՛ վաստակաւորին արժանի անդորրութիւն տալու պարտաճանաչութիւն:

ՆՐԳՉՈՒՀԻ ՎԱՆ-ԲՐԱՆԴՍ

Թիֆլիսի օպերային թատրոնում ունեցած գաղտնիքների տրիթով:

որ տ. Բելեցկայա պահել է իրան և կազմակերպել խումբ ու դարձեալ ուներէն լեզով ներկայացումներ է տալիս:

Թատրոնից աւելի անկեալ վիճակ ունի նկարիչների հանդէսը: Արեւստագէտները ձգտում են յարմարել շուկային: Սակայն խտապահանջ շուկան, սեր կարմրից գատել չիմացող շուկան պահանջներ է միայն անում, ինքն էլ չընտանալով թէ ինչ է կամենում...

Այստեղ էլ նոյնպէս յանցաւոր են նկարիչները, որ թոյլ են տալիս իրանց յարմարել շուկային և արեւստը զոհարել մամոնային:

Գրականութիւնը տեղի է տւել պոռնկագրութեան, իսկ բանաստեղծութիւնը Պառնասի գագաթից գլորւել է և պնակալեզների շնորհիւ ճարպոտ ստամոքսների կենաց բաժակները զբաւում...

Երգ

Մ Ա Հ Գ Ո Յ Ժ

ԱԿԱԴԵՄԻԿ ՆԿԱՐԻՉ Ն. Ն. ԿԱՐԱՉԻՆ

Դեկտ. 6-ին Գառչինոյում վախճանեց երկարատե հիւանդութիւնից յետոյ 66 տար. հասակում ակադեմիկ, նկարիչ Ն. Ն. Կարաչին, որ աշխատակցել է և Աղբիւրին իր հրաշագեղ վրձինով: Հանգուցեալը զինւորական էր և հանգամանքների շնորհիւ ընկնելով թուրքաստան, այնտեղի տեսարաններից շատ է ընդօրինակում, ապա թողնելով զինւորական ծառայութիւնը ընդունում է նկարչութեան և բարձրանում մինչև ակադեմիկոսի կոչման: Կարաչին յայտնի է Ռուսաստանում թէ իբրեւ գրականագէտ և թէ իբրեւ նկարիչ-իլլուստրատոր: Աղբիւրի մէջ մեր մշտական ընթերցողները շատ կը գտնեն նրա նկարներից. Աղբիւրի շապիկի նկարը՝ Ջրարկով նոյնպէս Կարաչինի վրձինն է պատկանում: Այս անցած օգոստոսին մենք Պետերբուրգից Գառչինո անցանք, բայց մեր հիւանդին անկարող եղանք տեսնել: Սեպտեմբերին տ. Կարաչին ուղարկեց մեզ Բելլին հանգուցեալի մեծագիր պատկերը և նամակ, որով հաղորդում էր ամուսնու շատ ծանր վիճակը: Տարազի ներկայ Քեռմ Ն.Ն. Կարաչինի պատկերը մեզ ընծայեա՞ծի պատճէնն է 6 անգամ փոքրացրած:

ԱՂԲԻՐԻ 25-ԱՄԵԱՅ ՅՕԲԵԼԵԱՆԸ

Վեկտորների 23-ին թիֆլիսի արքունական թատրոնում կատարվեց մեր մանկական «Աղբիր» ամսագրի 35-ամեայ յօրեկանը:

Արտաքին շրջադրված կողմից համեստ էր այս յօրեկանը, բայց ներքին բովանդակության կողմից այնքան հարուստ ու միաթարահան, որ թերևս նմանը չունենար մեր իրականության մեջ: Այս բանը պարզորեն կերևալ այն ժամանակ, երբ յօրեկանական յանձնաժողովը կհրատարակի իր հարուստ ժողովածուն, որի մեջ ամփոփված կլինին թե՛ թիֆլիսի և թե՛ գաղաղական տօնախմբությունների նկարագրությունները, եղած բանախօսությունները, Ռուսիայից և արտասահմանից ստացված ուղերձները, շնորհաբերական հեռագրերը, նամակները, զանազան հաստատությունների որոշումները և այլն, և այլն:

Առ այժմ մենք տալիս ենք հանդեսի լի նկարագիրը:

Հանդեսը բացվեց կոնցերտով, որին մասնակցում էին տ.տ. Գրիգորյան, Նալբանդյան, Սպենդիարյան, Պողոսյան և Վասիլյան, օր. Բալանթյան, պ.պ. Դալմեյան, Վիլյամ, Շեքեր:

Բուն յօրեկանական հանդեսը սկսվեց յօրեկանական յանձնաժողովի նախագահ բժշկապետ Բ. Նալբանդյանի մի հաղորդածուով, որի մեջ նա ամփոփեց պարտեզի այն մասին, թե՛ ինչ գեր է կատարել մեր կուլտուրական յառաջադրման գործում պ. Տ. Նալբանդյան իր հրատարակչական գործունեության մեջ, որի թագն ու պսակը կազմում է Աղբիրը:

Այնուհետև նա կարգաց կ. Պոլսի ամենապ. պատրիարք և նորընտիր վեհ. կաթողիկոս Իգմիր-լեանի շնորհաւորական հեռագիրը:

Դրանից յետոյ կարգացեցին տեղակալ Գեորգ արքեպ. Սուրենյանի և թիֆլիսի թեմի առաջնորդ Գարեգին արքեպ. Սաթուրյանի օրհնությունները, սինդիկատային Յուսիկ արքեպիսկոպոսի շնորհաւորական նամակը, Սևանի միաբանության ուղերձը, Դարբիլ Սուրբուհեանի նամակը:

Մամուլը, հարկաւ, անմասն չէր մնացել այս կուլտուրական տօնին: Ամենից առաջ կարգացեց միջազգային մամուլի դաշնակցությունների կենտրոնական կոմիտեի նախագահ պ. Զինգերի շնորհաւորական գիրը: Ներկայացուցիչներ էին ուղարկել կամ նշանակել հետևեալ պարբերական հրատարակությունները (թուում ենք այսուհետև կարգով). «Ախտրան», «Գեղարուստ», «Գործ», «Երիտասարդ Հայաստան», «Հովիտ», «Մեր Զայնը», «Մշակ», «Նոր Դպրոց», «Խաթաբալ», վրաց պարբերականներից՝ «Նախադուր», «Զվնիկ Կիլիկի». շնորհաւորական նամակ էր ուղարկել վրաց մանկական

«Ջեյրիկ» ամսագիրը. հեռագրով շնորհաւորել էին Աստրախանից «Լրարերը», Երևանի «Ժայռը», Բերլինից պ. Օ. Նոտովիչ («НОВОСТЬ»), Վենետիկից՝ «Բազմա-վկա» և Պարիզից «Բանասերի» խմբագիրը:

Կուլտուրական և բարեգործական հաստատություններից, շատերը յատուկ պատգամներ են ուղարկում մասնակցում էին. Գեորգեան ճեմարանը, իշխանուհի Արդու-թեան-Երկայնաբազուկի դպրոց-պանսիոնը, թիֆլիսի Նորաշենի օրիորդաց դպրոցը, Ալեքսանդրապոլի առևտրական և քաղաքային դպրոցները, Նոր-Բայազետի դպրոցը, Դուշեթի դպրոցը, Կովկասի Հայոց Բար. Ընկերությունը, Նոյն ընկերության Շուշու, Դուշեթի, Սյունի, Ղուրայի, Ղազարի ճիւղերը, Բագուի Կուլտուրական Միությունը, Կովկասի Ուսուցչական Միությունը, թիֆլիսի Հայկական Բար. Ընկերությունը, թիֆլիսի «Լոյս» Ընկ., թիֆլիսի Կանանց «Մեզու» Ընկերությունը, թիֆլիսի երաժշտ. գործիչների ընկերությունը:

Ճառախօսությունները և ընծայաբերությունները շարունակեցին մի ժամից աւելի:

Որոշումներից յիշատակեց, որ «Մեղու» ընկերությունը որոշել է իր արհեստանոցում պահել մի սանուհի Տ. Նալբանդյանի անունով. Բարեգործական Ընկ. Շուշու ճիւղը որոշել է երկու սան պահել մեկը տեղական թեմական, միւսը Մարիամեան օրիորդաց դպրոցում և կախել Տ. Նալբանդյանի մեծագիր պատկերը ընկերության գրադարան - ընթերցարանի դահլիճում: Զաքարյայի դպրոցի ուսուցչ. և հոգ. խառն ժողովը որոշել է մանկական հանդեսը արթնելով եկամուտը յատկացնել չքաւոր աշակերտներին (29 հոգի), անւանելով նրանց թոշակաւոր սաներ Տիգրան Նալբանդյանի:

Նամակներով շնորհաւորանքներ էին ուղարկել պ. պ. Սպանդարեան, Շիրվանզադէ, Տէր-Դեմուհեան և այլն:

Այնուհետև սկսեց կարևորագոյն հեռագրերի ընթերցումը:

Հեռագրերի թիւը հարիւրաւոր էր: Դրանց մեծ մասը հասարակական, դպրոցական և կուլտուրական-բարեգործական հաստատություններից էին:

Առանձնապէս յիշատակելի է եւրոպական գործիչների մասնակցությունը: Շնորհաւորական հեռագրեր են կամ նամակներ էին ուղարկել՝ միջազգային մամուլի դաշնակցությունների կենտրոնական կոմիտէի ընդհանուր նախագահ պ. Զինգեր (Վիեննա), Նոյն կոմիտէի փոխ-նախագահ և ընդհանուր քարտուղար, Փրանսիական մամուլի պատույ դատարանի նախագահ պ. Տօնէ (Պարիզ), Փրանսիական մամուլը (հեռագիր և գրություններ), միջազգային մամուլի Նոյն դաշնակցությունների

կենտրոնական կոմիտէի փոխ-նախագահ պ. Շվեյցար (Բերլին), գերմ. մամուլը, միջազգային Լիսբոնի գրականության, արւեստի և խաղաղության կենտրոնական կոմիտէն, Պորտուգալիայի գրագետները, գրամատուրգները, արւեստագետները (մի շարք հեռագրեր, գրություններ, բանաստեղծություններ և այլն), Լոնդոնի ժուրնալիստները, Դանիայի, Իտալիայի մամուլը, բրիտանական մուլտի գրադարանական կոմիտարը, Ստոկհոլմի արքայական մատենադարան, Նոյն իսկ Միջերկայից՝ պրոֆեսոր Կամօ (Պատերնո), և այլն և այլն: Բազմաթիւ շնորհաւորական գրություններ ստացւել են և մամուլի գործիչների ընտանիքներից, արւեստագետներից, գիտնականներից, պրոֆեսոր Մերմօից (Լոդան). պրոֆ. Շվարցից (Օստրու) և այլն:

Հանդեսը սկսեց երեկոյեան ժամը 8 և կէսին և վերջացաւ 12-ից անց:

Նաւ-Դոս

ԱՂԲԻՐԸ ԿԵՐԱՅԻՆ

ՄԱՀԱՆ ԼՈՒԹՈՎ

Աղբիրի աշխատակից ակադեմիկ-նկարիչ Ն. Ն. Կարապինի մահան բոթն առնելով, խմբագրություն Պետերբուրգ ուղարկեց հետևեալ հեռագիրը «Минувшее годы» խմբ. պ. Վ. Ն. Բոգուշաքուհուն և «Родник»-ի խմբ. օր. Ն. Ա. Ալմէյդինէին:

Աղբիրի և Տարագի խմբագրությունը ամենայն յարգանք խնդրում է Ձեզ լինել իր ներկայացուցիչները Ն. Ն. Կարապինի թաղման և յայտնել խորին վիշտ ակադեմիկ-նկարչի ընտանիքին:

Բառորդ դար է, որ մեր անմոռանալի աշխատակից նկարիչ Ն. Ն. Կարապինի հրաշագեղ նրկարներով պահուում է Աղբիրը:

Պսակի փոխարէն թիֆլիսի չքաւոր մանուկներին կը բաժանւեն հարիւր բուրլու պատկերներ և գրքեր:

Գրական-Գեղագիտական Սալօնի մօտակայ երեկոյթներից մէկը ներկայում կը լինի հանգուցեալ մեր աշխատակցի յիշատակին:

Մի քանի օրից յետոյ Գաղի-նօից ստացանք հանգուցեալ նրկարչի այրուց հետևեալ հեռագիրը:

Աղբիր ամսագրի խմբագրութեան

Խորապէս զգացւած եմ այդքան ցեւր կերպով արտայայտւած ձեր մասնակցութեան համար մեր ծանօթութեան:

Նաւ-Դոս

Երեկոյթը մեր հանգուցեալ աշխատակցի յիշատակին, ինչպէս յայտարարւած է, կը կայանայ Գրական-Գեղագիտական Սալօնում՝ ներկայ յունւարի 25-ին, Աղբիրի XXV II-րդ № 1, տարեգարծի օրը: